

A

Jacques-Pierre
Amette

BRECHTOVA
MILENKA

román

ATLANTIS

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication F. X. Šalda, bénéficie du soutien du Ministère français des Affaires étrangères, de l'Ambassade de France en République tchèque et de l'Institut français de Prague.

Tato kniha vychází s laskavou pomocí francouzského ministerstva zahraničních věcí, Velvyslanectví Francouzské republiky v České republice a Francouzského institutu v Praze v rámci podpůrného programu F. X. Šalda.

Jacques-Pierre Amette, *La Maîtresse de Brecht*

© Editions Albin Michel – Paris 2003

Tous droits réservés.

This book is published by arrangement with Literary Agency „Agence de l'Est“.

© Atlantis, spol. s r. o., 2009

Translation © Růžena Ostrá, 2009

ISBN 978-80-7108-292-7

2

Meteorologická služba sovětské armády se usadila v bývalém soukromém domě na Luisenstraße, neda- leko klubu U Racka, kam si všichni oficiální před- stavitelé kultury chodili poklábosit, přečíst noviny a sdělit, co je nového. Za volným prostranstvím stály čtyři baráky sovětské vojenské správy. V nich bylo zároveň vizové oddělení, několik kanceláří Rádia Moskva a různá přidružená oddělení, v nichž se bez přestání kupily objemné svazky hlášení přivážené v ná- kladních autech z bývalého ministerstva Luftwaffe.

S předvoláním v ruce vstoupila Maria Eichová do druhého baráku, toho se zamřížovanými okny, a ote- vřela dřevěné dveře s okénkem. Octla se v chodbě osvětlené slabými žárovkami, s několika vozíky na- loženými starými ročníky časopisu *Signál* a ohmata- nými spisy se štítky jako na školních sešitech. Štít- ky byly nadepsané fialovým inkoustem v azbuce.

Maria šla chodbou dál. Měla na sobě šedý nepro- mokavý plášť. Bledý obličej. Pootevřenými dveřmi bylo vidět ženu v přísném šedém kostýmu, vlasy sta- žené do uzlu. Listovala v papírech.

– Kancelář Hanse Trowa, prosím?...

Žena se mlčky otočila k Marii a ukázala na konec chodby.

Dvě okna s hustými mřížemi. Dva sovětští vojáci ustoupili, aby mohla projít. Staré vojenské mapy a plány Berlína pocházející z bývalého ministerstva Luftwaffe, dveře s podivnými ocelovými závory, překližkové panely opřené o příčky popsané tesařskou tužkou: to všechno nedostatečně osvětlovaly holé žárovky zavěšené na stočených drátech připevněných hřebíky, naznačovalo to stavební práce, improvizaci a chudobu.

Když vstoupila do místnosti osvětlené jen zamřížovaným oknem, na žebříku stála dívka, brala z prádelního koše spisy a rovnala je do police.

Hans Trow v tlustém roláku, plavovlasý, sportovního vzhledu, listoval v hlášeních psaných rusky a masíroval si přitom krk. Na některé stránky psal poznámky, přesnými, rychlými drobnými pohyby. Zápach klihu, schnoucích knižních vazeb. Dívka slezla z žebříku a v chůzi si prohlédla Mariinu tvář.

Hans jí podal ruku:

– Maria Eichová?

– Ano.

Podal židli a postavil ji tak, aby Maria seděla tváří ke světlu a sám aby byl k oknu zády. Propustil svou pomocnici a promluvil napůl lhostejně, napůl ironicky:

– Jmenuji se Hans Trow. Zabývám se pohybem lidí mezi okupačními zónami.

Nadzvedl štůsek ekonomických informačních bulletinů, vytáhl zespod spis v plátěných deskách a prolistoval. Uvnitř byly strojopisné listy sepnuté sponkami a zmačkané kopíráky.

Hans Trow vstal, obešel stůl a opřel se o něj zpředu. Stál bez hnutí a usmíval se.

Pak pomalu vzhlédl, trochu se zaklonil a prohlížel si mladou ženu okouzlující tváře. Všiml si, že má dobře umyté vlasy, velmi světlou pleť, a zejména toho, jak pořád mění polohu rukou. Hansi Trowovi nepů-

sobilo žádné potěšení uvádět tu mladou ženu do rozpaků. Shledal, že na herečku má překvapivě jasnou tvář. Na co tak Maria Eichová myslí? Její skromný, trochu smutný výraz Hanse překvapil, protože neodpovídal spisu, který mu poslali z Vídně a ve kterém se o Marii Eichové mluvilo jako o skvělé, distingované herečce „plné životní síly, s výrazným sklonem ke světáctví“. Nakonec vzal Hans do ruky spis v béžovém plátně, vzal ze zásuvky tlustou hnědou dřevěnou tužku, listoval ve spisu a přitom mluvil, nenuceně a bez jakékoli zaujatosti:

– To je pěkné jméno, Maria Eichová.

Obracel stránky spisu a hnědou tužkou značil křížkem některé věty strojopisu, nezvýšil hlas. Maria Eichová odpovídala na první sérii otázek, dětství, vídeňská minulost, začátky kariéry, a říkala si, proč ten důstojník zpravodajské služby mluví tak monotónně, nezrychlí, nezpomalí. Jeho poněkud unavená zdvořilost ji znepokojovala. Cítila osten výsměchu, když se jí ptal, proč je „protégé“ tak významného člověka jako Dymshitz.

– Jste jeho chráněnka, opakoval. Jeho „protégé“ ... Soudruh Dymshitz řídí celý kulturní sektor... Znáte Dymshitze pět měsíců... Kde jste se s ním setkala?

Během výslechu měla Maria pocit, že důstojník, který se představil jménem Hans Trow (jako cvaknutí podpatků v pruských kasárnách), má všechny důkazy, že její rodina byla spjata s vídeňskými nacistickými kruhy, protože má před sebou dvě stranické legitimace nacionálněsocialistické strany, jejího otce Friedricha Hiecka a jejího manžela Güntera Eicha. Hans Trow obracel stránky spisu a uváděl podrobnosti o překerní situaci jejího otce, který uprchl do Španělska, a jejího manžela, který žije v Portugalsku pod falešnou totožností dokonale známou východoněmeckým zpravodajským službám.

Poté co Hans dlouze líčil osud jejího otce a manžela a oba nazval „bláznivými nacisty“, kteří by měli být zavřeni do „ústavu pro choromyslné“, navrhl jí s upřímným, jasným a přímým pohledem to, čemu říkal „všeobecná záruka pro budoucnost“. Místo další hry na otázky a odpovědi (měl všechny ve svých papírech) navrhl Marii velmi rozvážně, aby pracovala „pro změnu historie“ této země. Hned začal mluvit o občanství, zacházení, platu, lékařské péči, zásobování, slušném bydlení a uměleckém růstu. Jako ve filmu, kde hráč v kasinu všechny zbylé peníze vsadí na červenou, slyšela se Maria, jak všechno přijímá. Kdyby to neudělala, musela by utíkat přes mosty, ulice a zátarasý a dostat se do západního sektoru, a tam by se jednoduše ocitla před americkými důstojníky, kteří by jí vmetli do tváře hromadu zdrcujících důkazů o nacistické minulosti jejího otce a manžela. V Západním Německu by její situace byla ještě prekérnější; vláčeli by ji z kasáren do nějakého hrozného armádního divadla, neměla by výhodu podpory ani žádnou ochranu. Neměla by žádné zabezpečení pro dcerku. Byla by podezírána, špehována, hlídána, byla by kořistí pro pasáky. Představila si nekonečné pokusy o podplácení. Zase ty ponižující scény. Viděla se bez krejcaru, jméno poskvrněné hanbou, a tady je jejím „přítelem“ Dymshitz, muž odpovědný za kulturu v sovětské zóně. Krátké ostré cvakání, Hans Trow si zapálil cigaretu a hrál si se zapalovačem. Slyšela jako v mlze, jak tvrdí:

- Byla jste Dymshitzovou milenkou.
- Natočila si na ukazováček pramen vlasů.
- Chcete to vědět? Ne, nespala jsem s Dymshitzem...
- Dobrá, dobrá, dobrá.
- Odkášlal si.
- To přijde...

V tu chvíli vešel do kanceláře asi třicetiletý muž, kulaťoučký, vlasy spleené brilantinou, límec u košile pomačkaný, na staré vestě chyběly knoflíky. Velkým kostkovaným kapesníkem si setřel z čela pot. K Marii zamumlal neurčitý pozdrav jako vyjádření soustrasti. Hledal židli a našel ji za několika spisy týkajícími se přidělů uhlí a využití zásob rukavic a holínek.

Muž v pomačkaném obleku, s černou kravatou provázkového typu uvázanou pod odřeným límcem pochybné bělosti, jehož Hans Trow představil jako Thea Pillu, asistenta, se podobal vrátnému z předválečného berlínského hotelu. Mastné vlasy mu dodávaly vzezření mrtvoly vytažené z vody. Aniž věnoval pozornost návštěvnici, otráveně zamumlal:

– Ta věčná jednání o obilí a o uhlí s šéfy z Křesťanského spolku mladých mužů už mě začínají unavovat...

Vytáhl z kapsy pomačkaný modrý papír, rozložil ho, pokašlával a řekl:

– Znáš toho Dietricha Papeckeho?

– Ne, řekl Hans, popuzený, že ho přerušil.

– Musím si s ním trochu popovídat, jinak se vrátí na to své Schwerinsko sázet brambory.

Hans v rozpacích poklepával prstem a představil je:

– Theo Pilla, Maria Eichová...

– Vy jste ta herečka?

– Ano, řekla Maria.

Theo si prohlížel drobnou ženu, šátek způsobně položený na plášti, rozkošně plavé kučeravé vlasy. Cítil se nesvůj v přítomnosti té hezké ženy, jež bezpochyby zakrývala své obavy napjatým, úzkostným chladem. Zatímco Hans mluvil, zasunul Theo kousek lepenky pod okno, kterým prosakoval déšť; pramínky vody potom utřel cípem vesty.

Hans pokračoval:

– Vy s ním tedy nemáte žádný poměr. Víte, my to známe. Jste tak sama...

– Mýlíte se, já se necítím sama.

– Ale...

– Ne, já nikdy nejsem sama.

– Prosím?

– To je čistá pravda, pokračovala Maria, nikdy se necítím sama, nikdy!

Chvíle váhání. Hans Trow potlačil úsměv a zvažoval, jak s ní navázat kontakt, jak prolomit ten pěkný krunýřek pýchy.

– Víte, proč jste sem byla předvolána?

– Ne.

– Máme takovou představu: musíme tuto zemi vybudovat znovu s lidmi, na které je spolehnouti. Nemůžeme si dovolit návrat k Výmarské republice...

Děšť postupně slábl a už jen tlumeně crčela voda v okapu. Theo Pilla mechanicky rovnal gumová razítka a řekl:

– Nechceme se mstít. Naopak, domníváme se, že nové Německo musí dospět, uvést v platnost nové zásady, a chceme, aby herci projevili politické zaujetí, pochopili naše zájmy, aby podpořili kladné prvky proti všemu tomu reakčnímu zmatku, který ještě lidem zaplavuje ducha. Rozumíte?

Hans pokračoval:

– Stav ducha, řízení stavu ducha... Rozumíte? Ve shodě s tím, co si přejete vy a co si přeje soudruh Dymschitz... Ano?... Osvobození Německa... Přišlo vojensky... ale dnes se rozhoduje politicky... záleží na vás, na nás...

Theo si přišel sednout vedle Marie.

– Budujeme znovu skutečné Německo. Nebudou v něm nezaměstnaní, lidé ponížení, žádné provokace, žádné udávání, ale musíme být bdělí. Vy budete akti-

vistkou. Budete jedna z nás. Nebudeme znovu budovat militaristické Německo... V tom druhém Německu polovina zločinných nacistů připravuje odvetu... Už jedí teplé preclíky s americkými generály a jsou dozajista připraveni volat po spravedlnosti a mávat svými řeznickými zástěrami! V našem systému potřebujeme avantgardu, která ovlivňuje a vychovává naše soudruhy, očistí srdce, dá lidem práci, chleba, důstojnost... Vy nám musíte pomáhat!... jako musíte naslouchat Brechtovi. Budete jeho důvěrníci. Nakonec se dovíme co je zač!...

– Vy mu nevěříte? řekla Maria zaraženě.

– Popravdě řečeno, absolutně nic proti němu nemáme. Rádi bychom věděli – a my se to dovíme – co je zač. Je skutečný „soudruh“? Vybral si Spojené státy...

Theo se odmlčel a vytáhl příšerný doutníček.

– Máte v Západním Berlíně dítě...

– Lotte teď žije u babičky.

– Kde?

– V americkém sektoru, za Charlottenburgem.

– Ano, mám adresu. Proč je na Západě?

– Lotte má astma. Američané mají dobré léky... na astma.

– Tak to je v pořádku, řekl Hans. Budete moci svou dceru Lotte navštívit, kdy budete chtít.

Otevřel skříň a z krabice na křídou vytáhl dva dokumenty. Propustku z šedého kartonu s bledě červeným pruhem a stvrzenku.

Když Maria stvrzenku Hansovým perem podepsala, řekl Theo:

– Teď patříte do rodiny.

– Budete mít byt a v Deutsches Theatru osobní šatnu, dodal Hans.

– Musíme vědět, kdo je Brecht... Na co myslí.

Maria zvedla světlé oči, celá zmatená.

– Ale... Ale...

– Stačí, když budete Brechtovi nablízku. Uvidíte, večer za vámi přijde do šatny, vy mu jen musíte otevřít dveře... Někdy ho budete muset poslouchat, někdy mu položit nějakou tu otázku. Víte, že Američané tam naproti připravují novou válku. Chceme vědět, kdo je. Takovou dobu strávil v Kalifornii... Tak dávno odjel z Německa... Tak dávno odjel z Evropy... Jděte a zjistěte, kdo je. Zjistěte to... Je to velký muž, ale mohl se změnit. Má tak důležité postavení, chceme vědět, zda jeho duchovní velikost dostojí úkolu, který mu svěřujeme. Vy nám pomůžete.

– Proč já?

– V naší nové společnosti musí každý mít nějaké poslání, abychom se vyvarovali návratu nacistických hrůz. Válka pokračuje, Marie Eichová...

– Žít nablízku velkému muži, na tom není nic špatného, řekl Theo a zapálil si doutníček.

– Máte teď někoho? zeptal se Hans.

– Nikoho.

– Dobrá...

Maria v rozpacích sklonila hlavu.

– Jestli potřebujete kávu, cukr, dřevo na topení, příkrývky, maso, stříbrné příbory, pěkné umyvadlo, stačí požádat...

Theo odložil tužku.

– Nepřipadá v úvahu, že byste v naší společnosti nebyla užitečná. „Čistá, vřelá srdce“, opakoval Hans Trow, taková potřebujeme.

– Při dobré vůli se všechno zařídí, dodal Theo Pilla.

Než vyšla ze dveří kanceláře, dal jí Theo Pilla adresu na Schumannstraße, měla zajít na rentgen plic. V okolí tolik tuberkulózy, a nedostatek mléka, masa, bída.

Nazítří u jednoho kanálu, pod obrovskou lípou, která je chránila před lijákem, poučil důstojník Hans Trow Marii o nových geopolitických skutečnostech, jež vyplývají z rozdělení Německa a z hrozícího katastrofálního znovuvyzbrojování Německa Západního. Vytáhl z kapsy úřední dokument psaný v angličtině, tajnou kopii ze semináře konaného v klášteře Himmerod v Eifelu, na němž bývalí nacističtí důstojníci plánovali vést ofenzivní „obranu“ NSR proti sovětské zóně...

– Ofenzivní obranu... rozumíte, Marie?

Hans řekl:

– Celý Berlín chodí v hadrech! Místo tun uhlí hoří tu a tam v ohřívadlech pár ubohých prken vytrhaných z podlah bývalých říšských ministerstev. Všechno, co se týká uhlí, benzínu, přísunu a rozvozu nejn nutnějších potravin, závisí na Rusech. Jsme závislí na Rusech. Moskva rozhoduje.

– Moskva bude rozhodovat o našem divadle? zeptala se Maria.

– Proč se ptáte? Naše velké nové bratrství, to je nečekaná naděje, řekl Hans Trow lakonicky.

Seděl vedle Marie na lavičce, útlocitný profesor, který učí svou žačku, že svět je rozdělen na dobré a zlé a že právě tam, kde je ona, je bitevní pole. Maria se musí přesvědčit, že je v těch nejlepších bojových jednotkách, země nesmí znovu padnout do rukou bandě zločinců a ona musí v tom boji mít své místo.

– Nesmíte se bát, dodal. Umělci měli velkou odpovědnost za nastolení nacistického režimu. Báli se esámanských křiklounů v ulicích, kapitulovali, zůstali ve svých šatnách a dál se šminkovali. Generace loutek. Marie, vy loutka nebudete!...

Bylo ticho a Hans šeptal, jako by šlo o improvizovanou zpověď: „Jsme pořád zajatci buržoazního myšlení. To se změní...“

Hans jí rovněž vysvětlil, že proti Východnímu Berlínu se chystají vojenské akce.

Od prostého uměleckého aktivismu ke spolupráci se Státní bezpečností byl jen krok. Ona ho udělala.

Hans Trow jí přehodil přes ramena nepromokavý plášť, vycítil, že jeho nová adeptka je „čistě, vřelé srdce“. Usmál se. Zanechal ji v klubu U Racka.

Jacques-Pierre Amette
BRECHTOVA MILENKA

Z francouzského originálu *La Maîtresse de Brecht*,
vydaného nakladatelstvím Éditions Albin Michel S. A.
v Paříži roku 2003,

přeložila Růžena Ostrá

Verše Bertolta Brechta v překladu Ludvíka Kundery

Obálka, vazba a grafická úprava Boris Mysliveček

Vydalo nakladatelství Atlantis v Brně roku 2009

jako svou 281. publikaci

Sazbu písmem Cushing zhotovil Vladimír Ludva

Vytiskla tiskárna Reprocentrum, a. s.

v Blansku, Bezručova 29

Počet stran 184

Tematická skupina 13

Vydání první

Knihy žádejte u svého knihkupce

nebo na adrese

ATLANTIS, spol. s r. o.

PS 374

602 00 Brno

e-mail: atlantis-brno@volny.cz

www.atlantis-brno.cz